

16
1.
16
1.
29
16
1.
16
1.
2.
9.



1688. Typ. Theologica de materia baptismi, ab Schelguigii, Möllerus cum. 8 15

1248

E. 12. num. 15.

IN GLORIAM MEDIATORIS.
EXERCITATIO THEOLOGICA
DE
MATERIA
S. S. BAPTISMI,

P. 371

Quam,

1688, 2.

DIVINA annuente GRATIA,
Sub PRÆSIDIO
VIRI

Summè REVERENDI, AMPLISSIMI, EXCELLENTISSIMI,

DN. SAMUELIS SCHELGUII,

SS. Theol. D. PP. & Rectoris itemque ad

Æd. SS. Trinit. Pastoris,

DN. PATRONI, PRÆCEPTORIS, FAUTORIS
ac Studiorum suorum PROMOTORIS æternum devenerandi,

IN

AUDITORIO ATHENÆI PATRII MAXIMO,

A. C. M. DC. LXXXIIX. die XVI. Decembris,

Solenniori disquisitioni, exponet,

JOANNES Gottlieb MÖLLERUS, Ged.
AUCTOR.

GEDANI,

Imprimebat DAVID-FRIDERICUS RHETIUS.

Gymn. Typogr.

611



DE
ET
PATRIÆ
SACRUM

JOHANNES BONA MOLLERUS, GED.
AUCTOR.

LEIPZIG: DAVID FRIEDRICH ERHARDT
1775.



JESU Gratiâ Moderante
PROOEMIUM.



Quantumvis totus ille, quâ patet, terrarum orbis, nihil sit aliud, quàm habitaculum innumerabilium, quibus ab æterno Numine completur quotidie, miraculorum: Divinæ tamen placuit Sapientiæ, illustrissima maximeque conspicua in Elemento aquæ repræsentare hominibus miracula, quæ omnes hominum sensûs quàm longissimè transcendant, omnemque Philosophorum aciem, utut acutissimam, non exercere solùm, sed hebetare penitus possint. Ipsum illud vastum & impetuofum mare, quid est, nisi *variarum & mirabilium rerum quedam quasi officina, & ut ita dicam, præstigiatorum saccus, ex quo quotidie nova depromere miracula liceat; ut cum magno magni nostri Lutheri Parastatâ, Brentio (1) loquamur. Quantum DEI miraculum est stupendus ille Euripi fluxus & refluxus, de quo Seneca: (2)*

*Euripus undas flectit instabilis vagas,
 Septemq; cursûs flectit, & totidem refert,
 Dum lassâ Titan mergit Oceano jubar.*

A

Quid

(1) T. 4. Opp. Comm. in C. I. Eccl. f. 5. (2) in Herc. Oct. v. 971.

Quid de admirandâ aliarum aquarum ratione dicemus, quarum fermè quælibet, fingulari suâ virtute & naturâ, à DEO est instructa. Immortale Patriæ nostræ decus Philippus Cluverius (3) refert, Lacum Circonensem, singulis fere annis, sub finem auctumni, aquis repentè ex abdito erumpentibus, magnamque piscium vim advehentibus, omnem inundare campum; appropinquante autem æstate, aquis rursus abdita petentibus, exarescere, ita, ut, quo in loco paulò ante piscatus fueris, in eo sementem ac messem facere, simulque venari queas. De lacu, cui nomen Tatta, memorat Strabo (4) & ex eo Major (5) aquam ejus hanc habere naturam, ut quodcunque adspergat & leviter saltem madefcat, adeò facilè salis formam accipiat, ut statim humor congelatus appareat; immò aves, si prætervolantes summâ alarum parte aquam paulisper attigerint, quasi visco captæ, volandi vim amittant, pennis illico congelatis, & sale conglutinatis. Notatu planè dignum est, quod de fluvio in Translyvaniâ, circa pagum Gagy in Theatro Europæo (6) narratur. Hic aquas sapore dulces, at virtute suâ adeò perniciosas ha-

bet,

(3) Ital. antiqv. L. I. c. 21. (4) L. XII. (5) Dieb. canic. 177. (6) T. IX. p. 923.

bet, ut homines earum gustu, non solum strumis horrendæ magnitudinis, circa corpus deformentur, sed sensu planè communi priventur, ut vicinis non homines, sed statuæ videantur. Et quid de illis dicemus aquis, quibus omnipotentia Divina, stupendam gravissimos sanandi morbos vim concessit? Bethesda, cujus Joh. V. fit mentio, vicem explere omnium poterit. Hic certè lacus, reliquos totius Orbis lacûs, virtute suâ excelsit. In aliis nunc mundantur ulcera, nunc refrigerantur nimis calida, nunc calefiunt frigida, nunc exsiccantur humidiora, nunc humectantur ficciora, nullibi tamen omnibus morborum generibus præbetur Medicina, uti hoc in lacu. Unde quàm rectissimè pii veteres, & inter eos aureum Eloquentiæ flumen Chrysostramus, (7) figuram in Bethesdâ pulcherrimam SS. Baptismi quæsiere, in quo æterni Numinis misericordia, universalem generi humano salutis fontem aperuit, ut omnes sine discrimine, beneficio aquæ elementaris, tanquam terrestris in Sacramento hoc materiæ, cœlesti unitæ, à peccatorum sordibus mundentur; non ut non sint, sed ut non imputentur. Quod omnipotentia & gratiæ divinæ miraculum, cùm reliqua omnia,

A 2

in

(7) Hom. 35. in Joh,

in elemento aquæ conspicua, multis antecedit
 parasangis, in Dissertatione isthac expendere
 animus est. DEUS autem Ter Optimus Ter
 Maximus, de Flumine hoc SS. dicturos, suo im-
 pleat Flamine, quo de Themate hoc arduo, ex
 limpidissimis Itraëlis fontibus, ita agamus, ut
 sicut ex omnibus hominum actionibus,
 ita & hinc emergat

SOLI DEO GLORIA.



CAPUT I.

DE

MATERIA BAPTISMI

IN GENERE.

Ἐπίσις.

MAteria Baptismi gemina est, alia ter-
 rena, seu externa, & visibilis, alia
 coelestis, seu interna, & invisibilis.

ἐκθεσις.

1. **T**erminum Materiæ in præsentiarum non sumimus
 objectivè, pro materiâ circa quam, quæ dicitur
 Objectum; nec subjectivè, pro Materiâ in quâ, quæ
 subje-

subjectum inhærentiæ salutatur: sed constitutivè, pro materiâ ex quâ.

2. Neque vocem Materiæ in hoc, quem diximus, sensu positam, ad rigorem examinari Philosophicum volumus; quia uti accuratè celeberrimus Argentoratensium Theologus B. Dannhæuerus (1) monet, *non per omnia hîc querere possumus, quid ad materiam strictè sic dictam in tanto mysterio pertineat, sed terminis tantum utimur receptis, ut eo facilius intelligamur.*

3. Nomine Baptismi in præsentî negotio non venit nobis Baptismus impropriè acceptus, quatenus vox hæc denotat vel baptismum sanguinis, hoc est, crucem, calamitatem, martyrium, uti accipitur Matth. XX, 22. Marci X, 38. Luc. XII, 50. vel Baptismum Flaminis, hoc est, donorum Spiritûs Sancti effusionem, ut reperitur Matth. III, 12. Marc. I, 8. Luc. III, 16. Act. I, 5. II, 16. vel Baptismum Itineris per mare & nubem, in quâ significatione Paulus voce hac utitur I. Cor. X, 2. vel Baptismum Luminis, hoc est, Informationem in fidei doctrinâ Matth. XII, 25. Marc. IX, 30. Act. XVIII, 25: sed quatenus vox hæc accipitur propriè, de hominis in nomine Patris, Filii & Spiritûs S. factâ seu immersione, seu adspersione, in remissionem peccatorum.

4. In significatione hac propriâ acceptus Baptismus, geminâ constat materiâ, aliâ terrenâ & externâ, aliâ cœlesti & internâ. *Quia enim DEUS non cum externo duntaxat, sed interno etiam homine, in Sacramento hoc agere voluit, ideo duas etiam partes Baptismi, geminæ hominis considerationi convenientes constituit, quarum cœ-*

A 3

stis

(1) Mysterioroph. Sect. I. Art. 4. §. 35. p. 130.

stis circa interni hominis fidem; terrena circa externi hominis sensus versaretur; quæ verba sunt B. Hutteri. (2)

5. Materia externa, visibilis & terrena, eò divinitus est ordinata; ut cum percepit Vocationem DEI, ut loquitur Irenæus, (3) hoc est, cum ab usu communi separata, & ad usum Sacramentalem destinata fuerit, ὄχημα sit, seu vehiculum rei cœlestis offerendæ & applicandæ. Si enim incorporeus esses, nuda & incorporea tibi DEUS dedisset dona; sed quoniam anima corpori conferta est, invisibilibus intelligibilia tibi prebet, uti scribit pulcherrimè D. Chrysostomus, citante Balduino. (4)

6. Materia igitur invisibilis, interna & cœlestis, per terrenam & visibilem, ceu præscriptum à Deo ὄχημα & vehiculum, exhibetur & applicatur.

κατάθεσις.

1. Cum de existentiâ Materiæ terrestris in Baptismo dubium nullum sit, de cœlestis autem materiæ existentiâ controversatur, hanc potissimum sequentibus probamus rationibus.

2. Primò, ex communi omnium Sacramentorum naturâ, quæ requirit, ut ad elementum accedat verbum, idque (α) instituti, per quod certus ritus à materiâ & formâ suâ determinatur: (β) mandati, per quod ritui huic additur practica & executiva ejus obligatio: (γ) promissi, quod determinat bonum spirituale, sub illo ritu contentum, & utentibus communicandum. Conf. B. Hülsemannus. (5) Sicut itaque Sacramenta V. T. suam

(2) LL. CC. p. 598. (3) L. IV. c. 34. (4) in Artic. Smalcald. Disp. XV §. 34. p. 354. (5) Praelect. in F. C. in Opere postumo p. 466.

am non modò terrenam, sed & cœlestem habuere materiam, quæ in Circumcisione & Agno Paschali fuit Christus; sicut etiam in S. Cœnâ, materia cœlestis est corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi: ita & Baptismus, tanquam primum N. T. Sacramentum, cœlesti suâ materiâ non destituitur.

3. Secundò, ex Joh. III, 5. ubi Salvator noster ait: *Nisi quis renatus fuerit, ex aquâ & Spiritu &c.* Agere locum hunc de Baptismo aquæ, probabitur in Cap. II. Dissertationis nostræ. Sicuti igitur particula EX, rem terrenam Baptismi denotat, sc. aquam; ita eadem numero particula, quando ad spiritum refertur, denotat quoque materiam cœlestem.

4. Tertiò, ex Eph. V, 26. ubi Apostolus dicit, *mundari nos lavacro aque in verbo.* Ubi utraque Baptismi materia ponitur, terrestris sc. aqua, eaque non nuda, sed in verbo, hoc est, cœlesti materiæ unita.

5. Quartò à fine & effectu Baptismi, qui est salvifica Regenerationis & Renovationis gratia. Hæc, si Baptismus careret materiâ cœlesti, dependeret à solâ aquâ. Cùm autem elemento aquæ soli, gratia regenerationis citra impietatem adscribi non posset, nullus planè foret Baptismi effectus.

6. Quintò, ex verbi ἀκούω seu audibilis & ὁράω, seu visibilis convenientiâ. Sicut enim verbum audibile non constat solo vocis sono, sed Spiritui S. unitum fit oportet, siquidem per illud effectus spirituales produci debeant; ita etiam verbum visibile, nempe Sacramenta & in specie Baptismus, si vim edere divinam debeat, necessum est, ut non externum duntaxat habeat elementum, sed ut huic unita sit Sacramentaliter materia

ria

ria cœlestis, cujus vi cœlestia produci *ἐνεργήματα* possint. Conf. Magnus noster Calovius B. M. (6)

7. Sextò, ex analogiâ, quia, ut in homine corpus & anima concurret ad ejus constitutionem, & inter ea datur Unio naturalis; ita divinæ placuit Sapientiæ, materiæ Baptismi terrenæ, conjungere cœlestem, Unione Sacramentali, ita ut materia terrena sub respectu ad hominem magis referatur ad corpus ejus, & materia cœlestis magis ad animam.

8. Septimò, ex testimoniis Doctorum, tam antiquæ Ecclesiæ, quàm recentioris. Ex antiquis Ecclesiæ luminibus, audiamus brevitatibus studio unicum Damascenum, Baptismi Materiam Cœlestem his adstruentem verbis: (7) *Quemadmodum DEUS conjunxit aquæ gratiam Spiritus S. & fecit illud lavacrum regenerationis; eodem modo, quia mos est hominibus, manducare panem & vinum bibere, conjunxit his ipsis divinitatem & gratiam suam & fecit hæc corpus & sanguinem suum.*

9. Eandem sententiam ab Orthodoxâ antiquitate acceptam retinuit, & masculè semper propugnavit Theander noster Lutherus. Verba ejus sole clarius meridiano id ipsum demonstrant: (8) *Quare iterum atq; iterum repetens moneo, ne hæc duo, verbum & aquam, ullo modo disjungi atq; divelli patiamur. Separato enim inde verbo, non alia est aqua atq; illa, quâ in culinâ ad elixandas carnes, culinæ præfecta utitur &c. Caterùm conjuncto verbo, sicut Christus ordinavit & instituit, Sacramentum est & Christi Baptismus.* Et alibi (9) sic loquitur: *Solches alles (egerat autem de effectibus Baptismi) bringt uns*
dic

(6) T. IX. Syst. p. 177. (7) L. IV. Orthod. Fid. c. 14.
(8) in Catech. Maj. p. 539. (9) T. V. Jen. Germ. f. 292, a.

die Tauffe nicht daher / daß es Wasser ist / sondern daß Gottes Nahme / und Krafft darinnen ist / welcher also geordnet hat / daß es sol ein Himmlisch Göttlich Wasser seyn / und mit solches durch Mittel dieser beyde / Wasser und Wort geben.

10. Lutherum unanimi consensu secuti sunt & sequuntur adhuc hodie Theologi nostrates. Fidelissimus quondam Lutheri Parasfata Chemnitius, quem aliquot dissentientes pro se adducere solent, hunc in modum mentem suam explicat: (10) *Virtus & efficacia Baptismi nequaquam tribuenda est vel elemento aque, vel externa ministeri actioni; sed quia Baptismus est talis actio, in qua per lavacrum aque in verbo, DEUS Pater, propter Filium Mediatorum, applicatione & oblatione promissionis gratia nos salvat, Filius sanctificat & mundat, Spiritus S. regenerat &c.*

11. Idem sentiunt B. Hutterus, (11) Gerhardus, (12) Æg. Hunnius, (13) & magnus magni hujus Parentis Filius Nicolaus, (14) Mylius, (15) Mentzerus, (16) Balduinus, (17) Forsterus, (18.) Feurbornius, (19.) Theologi Giesfenses, (20) Rungius, (21) Himmelius, (22) Myslenta, (23) Cundisius, (24) Hülsemannus, (25.)

B Fin-

(10) LL. CC. P. III. L. de Bapt. p. 148. (11) LL. CC. p. 597. (12) LL. CC. T. IV. L. de Sacram. §. 11. p. 402. & L. de Bapt. §. 79. (13) T. I. Opp. p. 1020. (14) Epit. Cred. p. 379. & 404. (15) Disp. Theol. Disp. X. f. 145. §. 22. (16) T. I. Opp. p. 146. & T. II. p. 823. (17) Artic. Visit. Disp. IIX. Th. 29. (18) Disp. X. Th. 62. p. 748. (19) Syntagm. Differt. P. II. Diff. VII. §. 15. p. 174. (20) Disp. T. V. p. 313. (21) Disp. privat. p. 123. (22) Syntagm. Disp. XXII. Th. 51. (23) Corp. Doctr. Prut. Disp. XII. (24) Nott. ad Compend. Hutteri L. XIX. Quæst. VI. p. 1032. (25) Prælect. in. F. C. in Opere postumo p. 464.

Finckius, (26) Röberus, (27) Dannhauerus, (28) Bebelius, (29) Brochmandus, (30) Affelmannus, (31) Kromayerus, (32) Carpzovius, (33) Waltherus, (34) Balth. Meißnerus, (35) Calovius, (36) Schertzerus, (37) Qvenstedt, (38) & Theologorum hodie facillè Princeps, Dominus D. Sebastianus Schmidius, (39) aliique.

ἀντίθεσις.

Est quidam Vir magni nominis *vöv év áγίαις* (40) qui negat dari materiam in Baptismo cœlestem. Argumenta ejus probantia fusè adduxit & solidè discussit incomparabilis quondam Wittebergensium Theologus, B. Calovius (41) & ex eo Auctor Disensuum Theologorum Jenensium (42) quorsum Lectorem benevolum ablegamus.

CAPUT

(26) Tract. de Baptism. p. 24. (27) Coll. Theol. Disp. XV. Th. 5. (28) Mysterios. p. 133. (29) Antiquit. Eccles. Sec. III. p. 759. (30) Syst. Theol. Art. de Sacram. Sect. 3. p. 139. (31) Synt. P. I. p. 777. (32) Theol. Positivo-Pol. P. II. p. 324. (33) Isag. in Libb. Symb. p. 1083. (34) Cent. Misc. Theol. p. 200. (35) Tract. de Sacram. p. 86. (36) T. IX. Syst. p. 175. (37) Syst. p. 361. (38) P. IV. Syst. p. 109. (39) Aphor. Theol. p. 221. (40) Ausführl. Erklär. der Jenischen Theologen L. 17. p. 680. (41) Syst. Th. I, IX. p. 169. — 219. (42) num. 99.

CAPUT II.

DE

MATERIA BAPTISMI TERRE-
NA SEU EXTERNA.

ΘΕΙΣ.

Materia Baptismi Terrena, Visibilis seu Externa est Aqua, eaque sola, naturalis, & pura, in quâcunque vel Qualitate vel Quantitate.

ἢ ΘΕΙΣ.

1. **P**lacuit Divinæ, quæ in minimis maximam se exferit, omnipotentix & misericordiæ, loco materiæ terrenæ in SS. Baptismi Sacramento, constituere non pretiosi quicquam, cujus possessionem homines magno labore & ære acquirere sibi cogentur, sed rem planè vilem, & in multorum oculis abjectam, ut in tanti Mysterii usum elevaretur.

2. **C**ausas divini hujus instituti sicut mirari decet, ita rimari quoque debitâ modestiâ paulò accuratius, præeunte nobis ipso Spiritu S. ejusque ministris, non erit prohibitum.

3. **F**actum autem illud procul dubio fuit, primò propter vaticiniorum V. T. & typorum veritatem: quorsum pertinent aqua diluvii Gen. VI, 7. I. Pet. III, 20. aqua maris rubri Exod. XV, 15. I. Cor. X, 2. la-

brum inter tabernaculum & altare Exod. XL, 30. aqua expiationis Num. XIX, 9. & vaticinia Ef. XII, 3. XLIV, 3. Ezech. XVI, 9. XXXVI, 37. XLVII, 1. Joël III, 18. Mich. VII, 29. Zach. XIII, 1.

4. Secunda instituti hujus causa fuit, summa Baptismi necessitas. Propter hanc voluit adhibere Sapientia divina elementum *εὐπόρισον*, cujus copia in omnibus locis daretur, ne quo indigentiae prætextu, excusare se homines, aut propter defectum, periculum incurrere salutis possent.

5. Tertiam instituti hujus causam ponimus aquæ naturalis proprietates varias, quæ pulchrè ad baptismum applicari queunt. Sicuti enim aqua sordes corporis abluit: ita & per Baptismum, ab omni peccato spiritualiter purgatos nos & innovatos credamus, ut quod incorporale est, invisibiliter abluatur, prout pulcherrimè ait Ambrosius. (1) Aqua humum fœcundat & rigat, ut fructus suos proferre queat; ita per aquam Baptismi, datur Spiritus S. qui nos ad omne opus bonum reddit frugiferos. Aqua refrigerat; sic Baptismus præstat refrigerium contra concupiscentiæ ardorem, uti loquitur Hieronymus. (2) Aqua vim extinguendi ignem habet; per Baptismum extingvitur ignis infernalis Marc. XVI, 16. Aqua submergit; ita Baptismus omnem Diaboli & carnis peccatricis potestatem absorbet: de quibus videatur fufius Gerhardus. (3)

6. Quarta ratio est Spiritus S. aquis in primâ Creatione incubantis majestas, ut quemadmodum ille tum aquis incubans, easdem reddebat frugiferas Gen. I, 3. ita ad

(1) in cap. VI. Epist. ad Rom. (2) Epist. 83. ad Ocean.
(3) Loc. de Bapt. §. 75.

ad regenerationem, ceu secundam Creationem, aqua adhibeatur, tanquam *medium virtute spiritus s. efficacissimum*; quæ ratio est Damasceni. (4)

7. Quia verò ordinata est instituto divino aqua, excluditur alia materia, quocunque etiam nomine veniat. Christi enim Baptismus est *lavacrum aque in verbo*. *Tolle aquam, & non erit Baptismus, tolle verbum, & non erit Baptismus*, ait Augustinus. (5)

8. Unde rectè fecit Dionysius Corinthius, qui Judæum Catechumenum, in itinere per Arabiam desertam, propter mortis imminentis periculum, à comitibus defectu aquæ arenâ ter injectâ baptizatum, cùm reconvalesceret, aquâ naturali baptizandum esse censuit, testibus Nicephoro (6) & Baronio. (7)

9. Quî casus, si adhuc eveniat, ut adultus, fide Christianâ jam imbutus, non autem baptizatus, magnûm Sacramenti accipiendi haberet desiderium, aquæ autem naturalis & elementaris copia non sit, neutiquam lacte, vino, vel alio liquore, baptizari debet, sed erudiri potius & informari, quod in humanis neutiquam fitum sit viribus, institutionem divinam mutare, & loco aquæ alio liquore uti, cùm hac ratione Baptismus non divinus, sed Deo exosus foret. Certior quoque idem ille reddatur, quod defectus Baptismi in ejusmodi casu, salutis ejus nihil quicquam nociturus sit; quandoquidem non ex contemptu, sed legitimi & à Deo instituti medii defectu, Baptismo careat: ut proinde canon Theologicus locum inveniat: *Non privatio, sed contemptus; non*

B 3

defe-

(4) L. II. Orthod. fid. c. 9. (5) Tract. 15. in Joh. (6) L. III. c. 37. (7) ad A. C. 181. n. 1.

lis enim in mente] potius per abstractionem concipitur, quàm ut exhiberi possit; sed quæ cum nullo alio liquore, deditâ operâ misceatur, exempli gratiâ, cum christifmate aut sputo, vel quæ cerei immersione, aut exsufflationibus inquinetur. Impuritas talis non quidem irritum reddit Baptismum collatum; intereâ cavendum ab eâ est, circa Baptismum conferendum.

14. Quantumvis verò institutio Divina ad aquam nos, eamque, uti diximus, solam, naturalem, & puram alligaverit, non tamen certam aquæ qualitatem ulli præscripsit, sed liberam potius eam nobis reliquit.

15. Proinde nihil planè interest, sive aqua sit frigida, sive ob frigoris vehementiam, in hyeme adhibeatur calida, vel etiam qualis in thermis datur: Naturæ enim hujus aquæ, nulla vis illata est. Nihil etiam interest, sive illa sit pluvialis, sive rorulenta, sive ex stagno, sive mari hausta.

16. Non tamen aquam congelatam, quamdiu glacies, nix, vel pruina manet, huc referri volumus. Hæc enim à Baptismi usu arcetur, non ob defectum substantiæ requisitæ; sed propter immutatam speciem, ut accuratè distingvit B. Dominus D. Strauchius. (11) Nobis igitur sermo est de aquâ, non congelatâ, sed liquidâ & fluidâ, quamvis nullum qualitatis discrimen observandum esse dicamus.

17. Ex iis, quæ dicta sunt, patet, non laudari in Imperatore aliâs laude dignissimo, Constantino M., quod ipse ex *superstitione quâdam*, uti censet B. Huttenus, (12) in Jordane fluvio, ubi Servator esset baptisatus, voluerit baptisari, & idè ad finem usque vitæ, annum

vide-

(11) in Notis MSS, ad definition. 166. (12) in LL. CC. p. 635.

videlicet ætatis sexagesimum quintum, Baptismum suum distulerit, quem tamen non ex voto suo, in Jordane, propter morbi vehementiam, ex singulari Dei dispositione, accipere potuit, testibus Eusebio (13), Theodoretto (14), Evagrio (15): Quoniam *nulla est distinctio, mari quis an stagno, flumine an fonte, lacu an abveo diluatur; nihil quicquam refert; inter eos, quos Johannes in Jordane, & Petrus in Tyberi tinxit; quemadmodum benè pronunciat Tertullianus (16), cui adstipulatur Arnobius (17): Unum, inquit, Baptisma, in aquis potest celebrari omnibus, fluminum, maris, torrentium, stagnorum.*

18. Quemadmodum autem qualitatem aquæ, in Sacramento hoc, attendere opus non est; ita nec quantitas elementi, quicquam vel addit, vel demit valori & efficaciam Baptismi.

κατάθεσις.

1. **U**T singula, quæ probatione opus habent, ordine percurramus, prima & præcipua pars thesæos est, *Materiam Baptismi terrenam esse aquam.* Probabamus id primò, exemplo Johannis Baptistæ, qui primus Sacramentum hoc administravit, sed non nisi aquâ, ut ex propriâ ejus confessione patet: *Ego baptizo aquâ* Matt. III, 11, Marc. I, 8, Luc. III, 16. Joh. I, 26. Act. I, 5. II, 16. Joh. III, 23.

2. Secundò ex continuâ Apostolorum praxi, quippe qui tam ante, quàm post Christi passionem, non nisi aquâ baptizarunt. Conf. Act. VIII, 36, X, 47.

3. Ter-

(13) L. 4. de Vitâ Constantini M. C. 61. (14) L. 1. Hist. Eccl. C. 31. (15) L. 3. Hist. Eccl. C. 41. (16) L. de Bapt. C. 1. & 12. (17) in Psalmum 74.

3. Tertio ex clarissimis æternæ veritatis verbis, ubi Christus dicit Joh. III, 5. ad Nicodemum: *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ &c.* Quæ verba, etsi evidentissimè materiam Baptismi designent, spiritus tamen Calvinianus nefariè corrumpere, & ad sensum planè alium detorquere ausus est.

4. Calvinus ipse (18) & cum eo Piscator Herbörn. locum hunc non de aquâ naturali, sed spiritali h. e. interiore spiritûs vegetatione & operatione explicant. Polanus, (19) cùm videat inanem & absurdam inde sequi tautologiam, quia idem esset, ac si Salvator diceret: *Nisi quis renatus fuerit ex spiritu & spiritu;* fingit particulam *et* non esse h. l. conjunctivam, sed exegeticam, ut ex aquâ & Spiritu, idem sit, quàm, ex aquâ i. e. ex Spiritu.

5. Hugo Grotius (20) & Gerhardus Joannes Vossius, (21) *lumina illa & numina mundi, quibus nil, nisi canonizatio Pontificalis decet,* iudice B. Dannhauero, (22) per *ἐν τῷ δούῳ* explicant, ut sensus verborum Christi sit: *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu, hoc est, Spiritu aqueo, quo ipso Spiritus emundans significari debet.* id quod ex loco parallelo Matth. III, 11. illustrant, ubi in Spiritu & igne idem debet esse, ac, per Spiritum igneum.

6. Sic non explicatur, sed pervertitur Scriptura. Veram enim aquam, non spiritum intelligi, ex Disputationis occasione elucet. Res erat Salvatori, cum homine Pharisæo, aquæ Baptismum, cum sociis suis ridente, quasi is hominem regenerare non posset, Luc. VII, 30.

C

Huic

(18) T. IX. Opp. L. IV. Instit. c. 16. Sect. 25. & T. VI. Opp. Comm. in h. l. (19) L. I. Synt. Theol. c. 45. (20) Comm. in h. l. (21) Tract. de Bapt. (22) Hagiolog. Fest. p. 1031.

Huic Thesin suam opponit Salvator, dicens: *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ &c.* Hominem enim ex Spiritu Dei renasci, nec in quæstione erat, nec à Nicodemo negatum fuisset. Regenerationem autem non solum ex Spiritu, sed simul ex aquâ fieri, hoc erat, quod Nicodemus ignorabat, & à Christo docebatur.

7. Ad figuram ἐν ἑξ ὁμοίῳ quod attinet, locum ea hic nullum reperit. Quid enim Spiritus aqueus? quid Spiritus igneus denotare debet? Spiritus S. nullibi hunc in modum loquitur: Et quænam illa Spiritus S. erit distinctio, quod sit vel efficax, vel mundans? Nonne Spiritus purificans, eo ipso, quia efficax est, efficacem in purificatione se exhibet?

8. Locus Matt. III, 11. Calvinianos nihil juvat. Ut enim ibi Spiritus & ignis non est ignis spiritualis, sed verus ignis, quo Spiritus S. Apostolos in primâ Pentecoste ungebat: ita hic aqua & Spiritus, aquam Spiritui sacramentaliter unitam notat. Plura de vindicatione loci hujus qui legere cupit, adeat B. Dannhauerum (23) Affelmannum (24) Calovium (25) Schertzerum (26) & alios.

9. Quartò, probamus ex nominibus, quibus insignitur Baptismus. Sic Eph. V, 26. vocatur *lavacrum aque*, & Tit. III, 5. *lavacrum regenerationis*.

10. Quintò, ex significatione propriâ ἑ βαπτίζω, quippe quod in nativo sensu notat aquæ immergere, vel eadem adspargere; quemadmodum & LXX. Interpretes usurparunt. 2. Reg. V, 4. Es. XXI, 4.

11. Sex-

(23) Mysterios. p. 348. & Laet. Catech. P. VIII. p. 662.
 (24) Synt. P. I. p. 778. (25) Bibl. ill. N. T. T. I. p. 693.
 (26) System. p. 359.

11. Sextò, ex typis V. T. quales fuere diluvium Gen. IX, 7. transitus Israelitarum per mare rubrum Exod. XV, 15. lotiones Leviticæ. Lev. XV, aqua expiationis Num. XIX, septena Naamanis in Jordane ablutio 2. Reg. V, 4. quibus accedunt vaticinia Ezech. XVI, 9. XXXVI, 26. Mich. VII, 19. Zach. XIII, 1.

12. Septimò exemplo Salvatoris, in Jordane à Johanne aquis fluvii ejusdem baptizati Matt. III, 16. qui hoc suo Baptismo, non Jordanis solùm, sed omnes aquas ad salutarem Baptismi usum, consecravit.

13. Octavò, ex sanguine & aquâ, è latere pendens in cruce Salvatoris fluente. Quo miraculo, duo N. T. Sacramenta, videl. per Sanguinem S. Coena, per aquam Baptismus fuere indicata, *per quæ Christo colligitur Ecclesia; sicut, ex latere Adami dormientis, facta est Eva,* uti loquitur B. noster Gerhardus. (27)

14. Nonò, ex I. Joh. V, 8. ubi *tres in terris testes* commemorantur, nempe *Spiritus*, per quem verbum Dei intelligitur, *Aqua*, per quam Sacramentum Baptismi denotatur, & *Sanguis*, quo S. Coena indigitatur, uti præ aliis fufius hoc deduxit, incomparabilis quondam Theologus B. Dorschæus. (28)

15. Quibus denique accedit praxis Ecclesiæ Orthodoxæ antiquæ continua, de quâ loquuntur testimonia Patrum, & inter ea inprimis, ut reliqua brevitate causâ omittamus, Augustini (29) & Ambrosii (30)

C 2

16. Al-

(27) T. IV. LL. p. 884. (28) Dissert. pecul. super hoc dictum. (29) Tract. 15. & 80. in Joh. it. L. de catechizandis rudibus c. 30. (30) L. 1. de initiandis c. 4.

16. Altera pars theseos est, *aquam, salvâ manente Baptismi substantiâ, cum alio quocunq; diversæ speciei liquore, etiam in summo necessitatis casu, permutari non posse; id quod probamus sequentem in modum.*

17. Primò, quia, prouti hætenus ostendimus, aqua est baptismi pars essentialis. In hoc autem sensu, essentialè illud dicitur, quod ita ad constituendam rei essentialiam requiritur, ut si forma ejus aboleatur, mox ipsa etiam corruat & mutetur essentia illius rei, quam constituit.

18. Secundò, quia Unio Sacramentalis rei terrene cum re cœlesti, ipseque etiam effectus Baptismi, unicè dependet ex verbo promissionis, in ipsâ institutione expresso. Quodsi igitur substitueremus aliam materiam, Unio fingeretur cum tali elemento fieri, de quo verbum promissionis nihil quicquam definit, à quo etiam effectus frustrâ expectaretur.

19. Tertia pars Theseos est, *aquâ purâ baptizandum esse.* Quod probamus ex Hebr. X, 22. ubi Apostolus dicit: *Accedamus abluti corpus aquâ mundâ.* Quibus verbis Paulus non modò cœlestem mutandi vim, quam habet Baptismus, sed munditiem quoque & puritatem aquæ naturalis, quam ea habere debet, respicit; uti Theologus, de universâ Christi Ecclesiâ incomparabiliter meritis, & adhuc (concedat Deus quàm diutissime!) merens, Dominus D. Sebast. Schmidius, mentem Apostoli explicat, ita scribens: (31) *Baptismus hic dicitur aqua mundâ, ob spiritualem & divinam abluendi virtutem.*

(31) Comm. in Ep. Hebr. p. 1155.

tem. *Indicatur etiam simul, quod in Sacramento, aqua naturaliter munda, adhibenda sit. Hoc namq; requirit, analogia elementi cum re divinâ.*

ἀντίθεσις.

1. **E**st ea primò omnium illorum, qui aquam, tanquam materiam terrenam, in Sacramento hoc institutam, aliâ quacunque materiâ permutant, aut saltem, in casu necessitatis, permutari posse statuunt.

2. Huc pertinent, ex antiquis Hæreticis, Seleuciani & Hermiani, qui circa annum 380. non aquâ, sed igne baptizandum esse existimabant; quam suam sententiam defendere conati fuere ex Matth. III, 11. Luc. III, 16. *Baptizabit vos spiritu & igne.* In cujus loci interpretatione, committitur ignoratio Elenchi: Vocabulo enim ignis, non notatur ibi Baptismus Sacramentalis seu fluminis; sed miraculosa Spiritus S. effusio, seu Baptismus Flaminis, qui Metaphoricè Baptismus dicitur. Conf. de Hæreticis hisce Augustinus (32) & Philastrius. (33)

3. Quibus annumerandi Jacobitæ, qui secundum Gerhardum (34) & Schertzerum, (35) aquæ Baptismatis loco, ferro candente crucis figuram frontibus imprimebant. Vid. de iis Bernh. Lutzenburgus. (36) Quem modum hodie etiam observare scribuntur Æthiopes quidam, Abysini dicti, eo tantum excepto, quod pro signo crucis, characterem instar stellæ cujusdam, formare perhibeantur, teste Gerardo l. c.

C 3

4. His

(32) de Hæref. c. 59. (33) de Hæref. cap. de Seleucianis. (34) LL. CC. T. IV. L. de Bapt. §. 70. p. 886. (35) Syst. p. 316. (36) Catalog. hæret. L. II, lit. I.

4. His adjungendi veniunt Pauliciani, qui, pro elemento aquæ, substituerunt verba Salvatoris: *Ego sum aqua viva* Joh. IV, 14. testibus Euthymio (37) apud Bellarminum (38) & Gerhardo l. c. à quibus non multum discrepant Manichæi, qui aquam ad Baptismum idè adhibere nolebant, quòd eam à malo DEO conditam opinarentur: de quibus conferri potest Augustinus apud Gerhardum l. c.

5. Referendi etiam huc sunt Flagellantes, qui referenti Gerardo & Schertzero l. c. ex Trithemii Chronico, non aquâ, sed sanguine suo, coque flagellis excusso, baptizandum esse dicebant. Quibus accensendi sectatores Marci hæretici, qui non aquam, sed liquorem ex aquâ & oleo mistum, capitibus baptizandorum infundebant, postea opobalsamo inungebant, teste Gerardo l. c.

6. Temporibus paulò recentioribus, *infelix Sacramentarium Corypheus*, uti loquitur B. Mylius (39) Theodorus Beza, aquam in Baptismo alio permutari liquore posse, urgente necessitatis casu, existimavit. Verba ejus hæc sunt: (40) *Desit aqua, & tamen Baptismus alicujus differri cum adificatione non possit, ego certe quovis alio liquore, non minus rite, quàm aquâ, baptisarim.* Et alibi: (41) *Hic autem primum illud sine controversiâ statuendum esse videtur, cum videri non posse Baptismum contempnisse, cui sit aliunde imposta necessitas, omnem Baptismi usum prorsus impediens. Ut si morte quispiam præveniatur, aquâ, vel eo, quod aqua vicem præstare possit, destituatur.*

7. Quam

(37) Panopl. P. II. Tit. 21. (38) T. III. Dispp. L. I. de Bapt. c. 2. p. 360. (39) Dispp. Theol. f. 144. (40) Volum. III. Epist. 2. ad Thom. Tilium. (41) P. II. Responf. ad acta Colloqui Montisbelgard p. 137.

7. Quam Bezzæ sententiam, ex Calvinianorum numero, amplectuntur Conradus Vorstius (42) & Joh. Heinr. Alstedius, (43) qui expressè scribit: *Signa necessitas objiceretur, ita etiam, ut aqua vulgaris & usualis desset, alius liquor, qui tamen sit aqua, ut aqua ex herbis stillatitia, vinum, vel simile quid, quod sustinere posset rationem Symboli, purificationem declarantis & obsegnantis, adhiberi potest.*

8. Alii ex eorum numero, licet hanc Bezzæ sententiam suam non faciant, sed expressè fateantur, hanc tantum privatam, non Ecclesiæ suæ totius esse opinionem, uti facit Sadeel (44), Massonius (45), Rivetus (46), & Altingius (47): defendere tamen & excusare eam, quia Bezam agnoscit auctorem, quàm maximè allaborant, idque sequentibus inprimis rationibus.

9. Primam petunt, ex dispensatione, in causâ Baptismi ministeriali, quando concedimus, ut loco Ministri Ecclesiæ ordinarii in casu necessitatis baptizet Laicus, imò & mulier: ex quo colligunt, etiam in causâ materiali simile quid licere, nempe ut loco aquæ adhibeatur alius liquor.

10. Respondemus, disparem planè rationem esse, quia magnum discrimen inter causam Ministerialem & Materialem hujus Sacramenti obvenit. Ministri enim baptizantis qualitas, non est essentialis Baptismi pars; cum causa efficiens, præsertim ministerialis, rei essentialiam

(42) Anti-Bellarm. Contract. de Bapt. p. 367. (43) Theol. Pol. P. V. Controv. II. p. 594. (44) Respons. ad Artic. Burdeg. gal. Artic. XII. p. 429. (45) Anatom. univ. P. IV. c. 12. p. 131. (46) T. III. Opp. p. 307. (47) Theol. Elencht. Loc. XIV. p. 545.

tiam non ingrediatur: Aqua autem est pars Baptismi essentialis. Hinc in casu necessitatis, alius quidem, quàm Ecclesiæ Minister, poterit baptizare; nequaquam verò alius liquor, quàm aqua, adhiberi: siquidem illud non contra expressam DEI institutionem est, uti quidem hoc.

11. Secundam rationem desumunt, ex superstitiosis Pontificiorum ceremoniis, in administrando Baptismo, cui non aquam tantum, sed & oleum adhibent. Ex quo concludunt, quemadmodum Pontificiorum Baptismus à nobis non pronuncietur irritus: ita nec illum Baptismum, in quo, aquæ loco, adhibetur alius liquor, irritum esse pronunciant.

12. Respondemus, si oleum apud Pontificios aquæ in tantâ affunderetur copiâ, ut substantiam ejus corrumpere, omnino etiam hujusmodi Baptismum rejiciendum fore; sed cum guttulæ tantum aliquot, aquæ baptismali innatantes, adspargantur, improbamus quidem id, quod adversarii faciunt; non tamen hoc ipso, aquæ essentiam mutari agnoscimus. Accedit & istud, quòd ex Pontificii acerrimi, communiter doceant, hoc ipsum non esse de necessitate Baptismi; sed pertinere tantum ad quandam ejus solennitatem, uti videre est, ex ipso Bellarmino. (48)

13. Tertium argumentum desumunt, ex proprietatibus aquæ, quas in cerevisiâ, lacte, vino, aliisque hujusmodi liquoribus reperiri contendunt, quippe qui pelliculi, humidi & fluidi sint, imò lotioni quoque inserviant: unde eos in defectu aquæ adhiberi posse colligit Massonius l. c.

14 Re-

(48) T. III. Dispp. p. 361.

14. Respondemus: quantumvis liquores ejusmodi in quibusdam proprietatibus & effectibus cum aquâ convenientiant; substantiale tamen inter eosdem occurrit discrimen, ut alia planè vini, lactis & cerevisiæ, alia vicissim aquæ sit natura. Quæ hinc sequerentur absurda, si omne id, quod fluidum, humidum, pellucidum est, & lotioni inservit, pro aquâ sit habendum?

15. Egregiè hoc Massonio declarârunt Theologi Darmstatini (49) sequentibus: Wenn Massonius nicht bekennen wolte / daß ein wesentlicher Unterscheid / unter Wein / Milch und Wasser sey / so solte man ihn / wenn er Wein oder Milch begehren würde / so lange mit Wasser abspülen / bis er den wesentlichen Unterscheid erkennete und bekennete.

16. Firmat tamen argumentum suum Massonius l. c. ex Aristotele, (50) cui vinum, lac, & hujusmodi liquores *είδη τῶ ὕδατος*, singulares aquæ species dicuntur, quia à vi caloris in vaporem resolvuntur. Addit quoque auctoritatem Empedoclis, cui vinum aqua in ligno cocta, Neben-Wasser / Neben-Safft dicitur.

17. Respondent Theologi Darmstatini l. c. non esse in quæstione, quo sensu Aristoteles vinum, lac & alios liquores, aquæ species dixerit; sed cujus generis liquorem Christus in Baptismo instituerit. Hic autem nihil nisi naturalem & communem aquam intellexit. Aristotelis auctoritatem quod concernit, non probatur eadem id, quod probari debet: nullibi enim dicit, vinum & lac esse aquam strictè sic dictam; sed omne fluidum, in significatione laxâ speciem aquæ nominat, aded, ut etiam

D iam

(49) Gründl. Ausführung wider die Casselsche Wechsel-Schriften P. I. p. 434. (50) L. IV. Meteor. c. 10.

iam aurum, argentum, æs, plumbum, stannum & vitrum inter species aquæ referat, quia hæc omnia liquefacta fluida sunt. Quod si igitur ex eo argumentum petere vellemus, sequeretur, in defectu aquæ, auro, vel stanno, vel plumbo Baptifimum administrari posse: quod tamen absurdum.

18. Ut ad Empedoclem progrediamur, sententia ejus non est, quòd vinum, eo, quo vinum est, aqua sit; sed quòd vinum, antequam vinum esset, aqua fuerit, &, quòd, nisi aqua esset, vinum non fieret: planè, uti loquitur Augustinus (51): *Ipse fecit vinum, eo die in nuptiis, in sex illis hydriis, quas impleri aquà præcepit, qui omni anno hoc facit in vitibus. Sicuti enim, quod miserunt ministri in hydrias, in vinum conversum est, opere Domini; sic &, quod nubes fundunt, in vinum convertitur, ejusdem opere Domini. Illud autem non miramur, quia omni anno fit, assiduitate amittit admirationem.*

19. Quartum argumentum petunt, ab auctoritate B. nostri Lutheri, quippe quem ejusdem cum Bezà sententiæ esse, affirmant Massonius l. c. & Wendelinus. (52)

20. Imò Pontificii, invenisse se, non quod pueri in fabà, existimantes, occasionem hinc arripiunt, Lutherum pro hæretico proclamandi: id quod faciunt Gregorius de Valentia, (53) Bellarminus, (54) Wittfeld (55) & Joh. Harduinus. (56)

21. Locus ipse Lutheri sic sese habet: (57) *Es ward gefragt: Wie denn / wenn kein Wasser fürhanden wäre/*

(51) T. IX. Opp. Tr. 8. in Joh. (52) Exercitat. Theol. Exercit. 86. p. 1374. (53) T. IV. Opp. p. 760. (54) T. III. Dispp. Controv. c. 2. de Bapt. p. 360. (55) Theol. Catech. L. IV. p. 24. (56) Triplici de Baptismo quaestione quaest. II. p. 45. (57) Colloq. Menfal. c. 17. f. 200. b.

wäre/ sondern nur Bier/ oder Milch/ ob man in der Noth auch damit tauffen möchte? Da saß Er/ (sc. Lutherus) lange in Gedanken: endlich sagte Er: das muß man Gottes Gericht befehlen/ doch alles/ was Bad genant kan werden/ das dient und taug auch zur Tauffe.

22. Respondemus, locum hunc petatum esse ex libro, qui B. Luthero nunquam visus, lectus, nedum probatus est; sed mortuo demum eo, sine debitâ circumspeditione & iudicio, à diversis, qui mentem Beatissimi Viri non semper affecuti sunt, compilatus: quamobrem in controversiis fidei, testimonia ex hoc libro petita, non magnificienda sunt, nisi ex reliquis Lutheri libris etiam constet, illum in eâ sententiâ fuisse.

23. Planè autem contraria sunt ea, quæ in genuinis Lutheri Scriptis habentur: ita enim sententiam suam hac de re exponit: (58) Du solt nicht darnach fragen / ob der / so die Tauffe reicher / fromm und gläubig sey / oder nicht. Laß ihn gleich gotelöß / oder ungläubig seyn / denn was er für seine Person ist / das gehet die Tauffe nichts an / sol auch dir nicht schaden / so er nur die Einsetzung Christi hält / und nüßt dazu / nicht Wein / Bier / Laugen / oder ein ander Ding / sondern Wasser / mit zugehanem Gottes Wort / so heißt und ist es eine heilige Tauffe. Denn hie ist alles / so zu dem Wesen der Heil. Tauffe gehöret / nemlich natürlich Wasser / mit dem Wort / aus Gottes Stiffte und Befehl.

24. Excipiunt Massonius & Wendelinus l. c. non posse nos excusare Lutherum, ex eo fundamento, quodd librum istum non viderit, siquidem à Lutheranis ex ore Lutheri comportatus sit. Verba Wendelini l. c. ita se

D 2

habent;

(58) T. VIII. Jen. Germ. f. 404. a.

habent: Colloquia hæc Lutheri sunt, à Lutheranis è sancto Lutheriore excerpta, à Lutheranis vulgata, & commendata. Lectorem remitto ad Johannis Aurifabri præfationem, quæ utilitatem illorum & præstantiam prolixè prædicat, unde à Lutheranis quoq; allegantur. Neq; ullo modo verisimile est, quicquam hîc ab adstantibus, vel assidentibus, afflictum esse Luthero, quem tanquam Numen coluerunt, ita, ut ludicra quævis pro oraculis habuerint.

25. Respondemus, injuriam nostris fieri; quippe, quibus in mentem nunquam venit, Lutherum tanquam Numen colere, & ludicra quævis pro Oraculis habere. Insignis Lutheri modestia nunquam hoc requisivit, quippe qui apertè & ingenuè hominem se, erroribus obnoxium, fuisse agnoscit, ita scribens: (59) In S. Augustini Büchern findet man viel Sprüche / welche Fleisch und Blut geredet hat / und ich muß auch von mir bekennen / daß ich viel Worte rede / welche nicht Gottes Worte sind / wenn ich rede / ausserhalb dem Predigt-Ampt / daheim / über Tisch / oder sonst.

26. Ad colloquia Lutheri mensalia, eorumque commendationem, Aurifabro auctore, quod attinet, agnoscimus cum illo, librum hunc esse utilissimum, propter multa, quæ in iis continentur; non tamen propter omnia. Quod si Lutherus eum perlegisset, procul dubio multa mutasset, aut rescuisset.

27. Accuratum sanè est judicium, quod Theologus expertissimus, B. Arnoldus Mengerling, de editione hujus libri fert: (60) Es hat der Collector sermonum viel aus Unverständ / und Undiscretion auffgeschrieben / und zusammen gerafft / das Lutherus nicht also geredet und gemeis
net /

(59) Postill. Domest. f. 267. (60) Informat. Consc. p. 829.

net / und also parum prudenter & minus judiciosè Lutheri judicium, von einem und dem andern Dinge assequeret und annotiret. Cum quo accuratè conveniunt, alia quoque Theologorum nostrorum, de libro hoc, judicia, quæ brevitatis causâ omittimus. Conferri autem imprimis possunt B. Gerhardus, (61) Müllerus, (62) Hutterus, (63) Tenzelius, (64) & alii.

28. Imò tam unanimis Theologorum nostrorum hac in parte est consensus, ut ipse Pistorius, licet Pontificius, nobis aliàs infensissimus, fateri cogatur, (65) abstinere se à testimoniis ex Colloquiis Lutheri mensalibus petitis, quia Lutherani eadem, pro genuinis Lutheri Scriptis, non agnoscant.

29. Quod, si observasset Wendelinus, aliter certè de Luthero & Lutheranis judicasset, imprimis si legisset modestum Theologi, à suis æstimatissimi, Whitakeri, judicium, à quo hunc in modum Lutherus excusatur: (66) *Lutherum perstringit Jesuita (sc. Bellarminus) quòd, rogatus, num, si aqua deficiat, in lacte, aut cerevisiâ, baptizare liceret, respondisse dicitur, quicquid balnei nomine nuncupari potest, illud esse aptum ad baptizandum. An hoc Lutherus dixerit, nescio: non enim vidi illum locum, quem citat Bellarminus. Sed se sic Lutherus respondit, ei non assentior, nec ejus judicium, hæc in re, probo; neq; id Lutherus sensit, ut opinor.*

D 3

30. Nos

(61) Comment. in II. Epist. Petri p. 272. (62) Defens. Luth. def. p. 12. (63) LL. CC. p. 23. & 634. (64) Gründl. Nertung der Lutherischen Kirchen contra L. Frommen p. 253. (65) Anatom. Luth. P. III. Azoara 3. (66) Tract. de Sacrament. p. 220.

30. Nōs Bezzæ hac in parte (α) opponimus, expressam D'EI institutionem, ita argumentando, cum Gerardo: (67) Quicquid non constat verbo mandati & promissionis, non est Sacramentum, vel pars Sacramenti: Atqui nullus liquor, præter aquam solam, &c. Ergò. (β) Urgemus & illud: Quòd Christus in suo Baptismo non consecravit, id non potest esse lavacrum regenerationis; Liquores alios, præter aquam, Christus &c. Ergò &c. (γ) Addimus periculum tentationum gravissimarum, quibus miser ejusmodi homo, alio, quàm aquæ, liquore baptizatus, per totum vitæ tempus discrucari posset: quid si enim semper hæreret anxius, utrum ritè baptizatus sit, nec ne; cùm altera essentialis Baptismi pars abfuerit? (δ) Quin & Bezzam committimus cum ipso Bezzæ, quippe qui (68) aquam in Baptismo comparat corpori humano: Si igitur, ubi non est naturale corpus, ibi nec verus esse homo potest, sequitur, ubi aqua abfuerit, nec verum esse Baptismum posse.

31. Quibus fortè argumentis moti, saniores ex Reformatis, Bezzæ in hoc puncto contradixerunt, solam in Baptismo aquam admittentes. Sic Bucanus: (69) *Materia, inquit, Baptismi est aqua, non mixta, non medicata, non facta, non stillatitia, nec alius liquor simplex, & vulgaris, non oleum, non sanguis, non sabulum, aut aliud quodvis elementum.* Ipse Calvinus ait: (70) *Nihil hîc est sanctius, nihil tutius, nihil melius, quàm unius Christi auctoritate nos esse contentos.* Cui addatur Piscator, (71) Whita-

(67) T. IV. LL. CC. L. de Bapt. §. 72. (68) P. II. Respons. ad acta Colloq. Montisbelgard. p. 41. (69) Institutt. Theolog. L. XLVII. p. 626. (70) T. IX. Opp. L. IV. Institt. c. 15. §. 16. (71) Volum. II. LL. L. XV. de Bapt. Th. X. p. 315.

Whitakerus, (72) Grynæus, (73) Coccejus, (74) inter quos, ultimo loco nominatus, expressè scribit: *Deficiente aquâ non est substituendus alius liquor.* Prolixiorem refutationem, qui desiderat, adeat B. Grauerum. (75)

32. Relictis Calvinianis, convertimus nos ad Pontificios, ex quibus pariter nonnulli, aquam in Baptismo, alio liquore, propter casum necessitatis, mutari posse sentiunt. Guido de Monte Rocherii, expressâ hæc ponit verba: (76) *In lixivio, si aqua inveniri non possit, poterit fieri Baptismus, cum lixivium nihil sit aliud, quam aqua, colata per cineres.* Cui adstipulatur Toletus: (77) *Potest, inquit, esse Baptismus in lixivio, in brodio carni-um vel piscium: potest etiam aqua esse expressa à luto, si qua exprimatur, licet sit cum terrâ, similiter in aquâ sulphurâ.* Idem statuunt Fabius Incarnatus Theologus Neapolitanus, (78) & Gregorius de Valentia l. c.

33. Johannes de Alloza, ulteriùs adhuc progreditur, ita scribens: (79) *Baptismus in necessitate dandus est in dubiâ materiâ, qualis est aqua rosacea, urina, sudor.* Et paulò post: (80) *Aquâ ex arboribus vel fructibus manante, posse fieri Baptismus, probabile est; quia ille succus, ut experientia docet, nihil est aliud, quam aqua, quam arbor sursum traxit, & ebibit.* A quibus non dissentiant Bonacina, (81) Busenbaum, (82) & alii.

34. Ipse

(72) Tr. de Sacram. p. 220. (73) Dispp. Theol. P. II. p. 287. (74) T. VI. Opp. Aphor. Th. Disp. XXX. §. 23. p. 33. (75) Polem. S. C. IV. p. 153. (76) Manipulo Curator. de Baptism. c. 2. (77) L. II. de Cas. Conf. c. 18. (78) Scrutin. Sacerdot. Tr. II. de Bapt. (79) Alphabero Moral. p. 31 (80) L. cit. Aphor. 13. p. 32. (81) Compend. Moral. §. 14. p. 25. (82) Medull. Theol. moral. p. 616.

34. Ipse Stephanus II. Papa Romanus, Baptismum in vino, aquæ loco, in casu necessitatis peractum, Decreto approbasse fertur sequenti: (83) *Si in vino quis, propterea, quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptisavit, nulla ei exinde adscribatur culpa: Infans sic permaneat in eo Baptismo.* Eadem Pontifex Siricius, alio ejusdem valoris Decreto confirmasse traditur. (84) At Jesuita Harduinus (85) contrariis probat argumentis, nec Stephanum hoc sanxisse, nec Siricium confirmasse, sed *otiosi hominis*, (verba Harduini sunt) *totum esse figmentum, qui, ut majorem fraudi suæ adstrueret fidem, non solum hunc, sed plures de Baptismo confinxerit canones, aliosq. ejusdem officina, adscripserit deinde duobus Pontificibus, quod vel ab uno sanciri nefas fuerit.*

35. Nos litem hanc nostram facere nolumus: Istud interim certum, eos, qui ex Pontificiis, præsertim recentioribus, hanc sententiam defendunt, non observare fulmen Concilii sui Tridentini, his conceptum verbis: (86) *Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non esse de necessitate Baptismi, anathema sit.* Unde alii ex ipsis, nullum alium liquorem, præter aquam, etiam in summo necessitatis casu admittunt; ut Diana, (87) Belarminus, (88) Lombardus, (89) Harduinus l. c. & alii.

36. Pon-

(83) Reperitur illud in libro, cui Titulus: Responsa Stephani II. Papæ, quæ, cum in Franciâ esset, in Carisiaco villâ, Britannico monasterio dedit, ad varia consulta, de quibus fuerat interrogatus A. C. DCCLIV, nunc primùm edita ex codice S. Mariæ Laudunensis. Responsum est n. XI. (84) apud Harduinum Quæst. tripl. de Bapt. p. 35. (85) Tr. cit. p. 45. (86) Sess. VII. de Bapt. c. 2. (87) T. I. Opp. Tr. I. de Bapt. Refol. 53. p. 35. (88) T. III. Dispp. Controv. p. 360. (89) L. IV. Dist. 3.

36. Pontificiis subjungimus detestandum quarundam muliercularum factum, quibus non sufficit aqua naturalis, sed quæ infantes suos, vel rosaceâ, vel aliâ quâdam, ex pretiosis herbis confectâ, baptizari volunt. Gravissimè in superbiam hanc, suo jam tempore investus est Germaniæ Elias Lutherus, in hæc erumpens: (90) Das wäre ja wol etwas/wenn ein Priester daher trete/ mit köstlichem Malbasier/ oder Balsam/ daß ein Tröpflein hundert Gulden kostet &c. Weil aber solcher Schmuck und Ansehen nicht da ist/ und Gott cufferlich nichts mehr denn eine Handvoll gemeines Wassers dazu thut/ so muß er auch leiden/ daß er von der Welt verachtet wird/ denn sie wil kurgumb Augen und Ohren gefüllet haben/ oder nichts dabon halten.

37. Incomparabilis sui temporis Chrysostronus, Geierus, in Livoniâ mulierculas tantæ fuissè superbiæ commemorat, (91) ut infantes suos, non aquâ simplici, sed factitiâ, eâque pretiosissimâ, baptisari voluerint; imò Sacerdotes, ipsarum se factui opposcentes, officio abdicari fecerint; quam eorum insolentiam, justissimus peccatorum vindex, bello, fame ac peste ultus fuerit.

38. Secundò, est antithesis illorum, qui non quidem elementum aquæ alio permutant, aut permutari posse concedunt liquore; attamen præter institutionem Dei, addunt ei nescio quæ superstitiosa molimina. Pertinent huc Pontificii, qui aquam in Baptismo adhibendam, in Vigiliâ Paschatos & Pentecostes, certis ritibus & exorcismis prius consecrant, quam postea vocant Benedictam

E

dictam

(90) T. VI. Jen. Germ. f. 277. b. (91) Volum. Conc. Misc. p: 185.



dictam, vi præcepti, quod habet Catechesis Romana. (92)

39. Nos ritui huic opponimus, quod Consecratio illa destituatur verbo Dei, & exemplo Johannis & Apostolorum, qui nullibi eum observasse in sacris leguntur, sed obviam quamvis aquam ad Baptismum adhibuere, quem morem orthodoxa etiam antiquitas, constanter tenuit. *Credentes enim eò Catechumenos adducebant*, ait Justinus Martyr, (93) *ubi esset aqua, quâ loti regenerarentur.*

40. Derogat etiam supersticiosa istiusmodi consecratio, dignitati aquæ, quam qui exorcizat, is utique præsupponit, ac si illa per se immunda, & à dæmone occupata esset: cum tamen bona per se sit creatura Dei, quæ nullis indigeat exorcismis, sed per institutionem Christi Baptismo idonea redditur, ac satis consecratur, imò in ipso Christi Baptismo sanctificata fuit.

41. Tertio, antithesis est hodiernorum Ruthenorum, qui in quantitate aquæ baptismalis, nimis sunt scrupulosi. Nam ex unâ aquâ nonnisi unum baptisari posse autumant: credentes, aquam peccato originali per ablu-tionem ejus infici. Unde eam baptisato infante statim effundunt, ne alius quisquam, si illo tingatur, maculam contrahat, teste Oleario. (94)

CAPUT

(92) p. 308. (93) Apologet. II. pro Christianis p. 73. (94) Persiansisch. Reisebeschreibung L. III. c. 23. p. 283:

CAPUT III.

DE

MATERIA BAPTISMI
COELESTI SEU INTERNA.

ΘΕΙΣ.

Materia Baptismi cœlestis interna & invisibilis, singulari modo ac denominativè est Spiritus S. non exclusis adeò reliquis SS. Trinitatis Personis.

ἐκΘΕΙΣ.

1. **E**Gimus hactenus de materiâ Baptismi terrenâ, externâ & visibili, poscit jam methodi ratio, ut ad cœlestis Materiæ considerationem progrediamur. Hanc quod concernit, non uno se Theologos, etiam orthodoxos, explicare modo fatemur; adeò, ut hac sententiarum diversitate moti quidam, censeant materiam cœlestem in sacris non disertè esse definitam, ob quam causam illi suum planè de controversiâ hac iudicium suspendunt, id quod facit inter alios B. Forsterus, qui malebat, (ut cum eo loquamur) *cautam fateri ignorantiam, quam falsam profiteri scientiam.* (1) Verùm enimvero id B. Walthero (2) non videtur tutum in re tam arduâ, cùm *Scriptura quoad presens negotium (ut ipse loquitur) non sit planè muta & elingvis.* E 2 2 Re-

(1) In Decad. Catech. in L. de Bapt. (2) Cent. Misc. Theol. p. 201.

2. Reliquorum si adeamus Scripta, quinque potissimum sese nobis offerunt sententiæ, quæ, tametsi inter semet diversæ sint, nulla tamen earum fundamentum Fidei tollit, aut labefactat.

3. Prima est eorum, qui materiam Baptismi cœlestem faciunt Verbum: cui sententiæ subscribunt B. Lobechius, (3) Jacobus Martini, (4) Himmelius, (5) & ex Reformatis Joh. Hoornbeeck, (6) & Heinr. Altingius. (7) Probant verò, quod sentiunt, ex Eph. V, 26. ubi Christus dicitur *Sanctificare Ecclesiam, lavacro aque in verbo*. Loquitur autem Apostolus, de verbo mandati & promissi, ex quo haudquaquam liquidò deduci potest, verbum esse materiam Baptismi cœlestem. Nam verbum mandati, præter materiam cœlestem, complectitur & reliqua, quæ ad hujus Sacramenti constitutionem necessaria sunt. Hinc judice Theologo accuratissimo B. Affelmanno, *sententia est hæc sententia: Si enim, inquit, (8) verbum altera essentialis Baptismi pars esset, eodem modo & S. Cœna esset pars altera, cum de paribus par sit judicium: at S. Cœna pars altera non est verbum, sed corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi, E. nec Baptismi*. Addatur judicium B. Hülsemanni (9) & magni nostri Strauchii, qui ita de hac sententiâ loquitur: (10) *Qui verbum habent pro materiâ Baptismi cœlesti, ἀνεολόγως loquuntur: illud enim verbum moderatur totam actionem Sacramentalem, imò verbum mandati, pertinet propriè ad causam efficientem,*
non

(3) in A. C. p. 231. (4) Partitt. Theol. Disp. XXII. Th. 25.
(5) Synt. Theol. p. 286. (6) Theol. Pract. T. II. p. 386. (7)
Theol. Elench. L. XIV. p. 447. (8) Synt. P. I. p. 812. (9) Prælect. in F. C. in Opere postumo p. 468. (10) Nott. MSS. ad Definitiones suas. Def. 116.

non materialem; verbum promissionis ad causam finalem. Præterea verbum promissionis ideo pro materiâ Baptismi haberi nequit, quia promissio tantum ingenuis, non autem hypocritis communis est; ex quo sequeretur, hypocritas verum Baptismi Sacramentum non accipere. Conf. etiam iudicium B. Waltheri l. c.

4. Secunda est Sententia eorum, quibus sanguis Christi materia in Sacramento hoc cœlestis est, prout censent B. Hutterus, (11) Eckhardus, (12) & Waltherus. (13) Præsidium quæritur in verbis Apostoli I. Joh. V, 6. ubi Salvator noster venire dicitur, *non per aquam tantum, sed per aquam, & sanguinem*; similiterque in I. Joh. I, 7. Apoc. VII, 14. ubi dicimur *lavari & abluvi sanguine Christi*. Sed in priori dicto, consensu Interpretum, sermo non tam præcisè est de materiâ Baptismi cœlestis, quàm de testimonio salutis nostræ, quod probetur in Verbo, in Baptismo & in Eucharistiâ. In reliquis dictis, lavari quidem dicimur & abluvi sanguine Christi; sed non restringitur illa ablutio ad Baptismum, multò minus ad materiam Baptismi cœlestem. Abluimur in Baptismo, merito sanguinis Christi; non autem substantiali sanguinis Christi materiâ, uti in Eucharistiâ eum bibimus. Conf. B. Hülsemannus. (14) Hinc B. Affelmannus l. c. sequens hac de sententiâ fert iudicium: *Non probo hoc, ita nudè dictum, quia in verbis Institutionis Baptismi, non fit mentio sanguinis, ut in Eucharistiâ. At de substantialibus Sacramentorum partibus, ex propriâ institutionis sede iudicandum.*

E 3

5. Ter-

(11) Disp. XVI. in A. C. (12) Anal. Epist. Johann. Canon
(13) Cent. Misc. Theol. them. XV. p. 206. (14) l. c. p. 467.

5. Tertia est sententia B. Wilhelmi Lyseri, (15) qui aquam, è latere Christi fluentem, cœlestem facit Baptismi materiam. Sic enim ait: *Materia cœlestis Baptismi est tota SS. Trinitas, Filii humanitas, & aqua, quæ ex latere ejus effluxit.* Quam sententiam Nazianzenus sui temporis, B. Schertzerus, *piam equidem, sed minus certam* pronunciat. (16)

6. Quarta sententia est eorum, qui combinatam faciunt Baptismi materiam, nempe spiritum & sanguinem Christi simul: quæ sententia est Cypriani, teste Huttero, (17) & Ambrosii. (18)

7. Ultima, eaque omnium perfectissima, & tutissima, ordine quinta, est sententia eorum, qui rotam SS. Trinitatem, servato tamen proprietatum & operationum ordine ac discrimine, pro cœlesti materiâ Baptismi agnoscunt. Id quod facit B. Lutherus, hunc in modum scribens: (19) *Man soll die H. Tauffe nicht anders ansehen / als eitel Blut des Sohnes Gottes / und eitel Feuer des H. Geistes / darinnen der Sohn durch das Blut heiliget / der H. Geist durch sein Feuer bädet / Gott der Vater durch sein Licht und Glanz lebendig machet / also / daß sie alle drey persöhnlich gegenwärtig / und alle ihre Krafft in die Tauffe ausschütten.* Quem sequuntur Theologi, de Ecclesiâ DEI meritissimi, jam perennis gloriæ diademate in Academiâ, quæ in cœlis est, cincti, Chemnitius, (20) Gerhardus, (21) Wittebergenses, (22) Cœlestinus

(15) Summar. Theol. n. 274. (16) Syst. Theol. p. 364.
 (17) LL. CC. p. 637. (18) L. de his qui mysteriis initiantur c. 11.
 (19) T. II. Jen. Germ. f. 287 (20) LL. CC. P. III. L. de Bapt. p. 148.
 (21) T. IV. LL. CC. L. de Bapt. p. 906. (22) T. II. Disp. Disp. XI. th. 62. p. 748.

nus Myslenta, (23) Lauterbachius, (24) Nicol. Hunnius, (25) Affelmannus, (26) Christianus Matthias, (27) Stephanus Klotzius, (28) Carpzovius, (29) Röberus, (30) Theologi Giessenses, (31) Balthaf. Meisnerus, (32) Mentzerus, (33) Balduinus, (34) Feurbornius, (35) Finckius, (36) Königius, (37) Joh. Müllerus, (38) Brochmandus, (39) Battus, (40) Cundifius, (41) Olearius, (42) Kromayerus, (43) Binchius, (44) Friedliebuis, (45) Johann. Meisnerus, (46) Calovius, (47) Quenstedius, (48) & ex iis, qui hodie adhuc (utinam diu!) præfunt Ecclesiæ Christi magno cum fructu, Dn. D. Sebastianus Schmidius, (49) & alii plures.

8. Quibus omninò ex Theologis nostris accensemus illos, qui, ut suam de præsentia controversia sententiam, magis perspicuè exprimant, dicunt, *materiam Baptismi caelestem esse totam SS. Trinitatem; singulariter verò & de nomi-*

(23) Manual. Prut. Disp. XIII. membr. 3. th. 4. (24) Synt. Disp. Synodal. Disp. XI. th. 7. p. 309. (25) Epit. Cred. p. 406. (26) Synt. P. I. p. 812. (27) Syst. Theol. p. 337. (28) Disput. post. de Bapt. Sect. I. Prop. 2. (29) Iſag. in Libb. Symbol. p. 857. & 1087. (30) Colleg. Theol. Disp. XV. th. 5. (31) T. II. Disp. p. 497. & T. V. p. 313. (32) Conc. IV. in A. C. Artic. IX. p. 74. & Evang. Andacht. p. 314. & Tract. de Sacram. Disp. X. th. 25. p. 91. (33) T. I. Opp. p. 146. & T. II. p. 823. (34) Disp. XV. in Artic. Smalcald. th. 44. p. 357. (35) Synt. Disquisit. P. II. p. 175. (36) Tract. de Bapt. p. 24. (37) Theol. Posit. §. 789. (38) Conc. in A. C. p. 467. (39) Syst. Theol. T. II. p. 210. (40) Comment. in Epist. ad Eph. Disp. XX. (41) in nott. ad Comp. Hutteri p. 1659. (42) Geistl. Handb. p. 1246. (43) Theol. Positivo-Pol. p. 657. (44) Mellif. Theol. P. V. p. 154. (45) Mysteriof. p. 75. & Medull. Theol. p. 886. (46) Comp. Theol. Disp. XIV. th. 10. (47) T. IX. Syst. p. 182. seqq. (48) Syst. P. IV. c. 5. Sect. I. p. 110. (49) Aphor. Theol. p. 221.

nominativè Spiritum Sanctum, id quod faciunt insignia illa Ecclesiæ lumina, jam in cœlis fulgentia, B. Ægid. Hunnius, (50) Rungius, (51) Mylius, (52) Schröderus, (53) Hulfemannus, (54) Dannhauerus, (55) Bebelius, (56) Schertzerus, (57) Strauchius, (58) &, quæ hodie adhuc inserviando Ecclesiæ consumuntur, (utinam serò!) Augustus Lipsiensium Theologus, Dn. D. Pfeiferus, (59) & Summè Reverendus Dominus Præses, Præceptor ad cineres usque venerandus, (60) quorum vestigia & nos eâ, quâ decet, observantiâ, exofculamur & sequimur.

8. Sic igitur tota SS. Trinitas, sicuti in Baptismo Christo visibiliter, ita in Baptismo Christianorum invisibiliter præstò est, cum beneficiis gratiæ, per aquam, verbo unitam & sanctificatam. Quo respectu B. Lutherus aquam Baptismi, sæpè vocat Deificatam.

9. Adest DEus Pater in Baptismo, gratiosâ suâ præsentia, & per Baptismum recipit baptisatum in gratiam, propter constitutum generis humani Redemptorem Christum. *Adoptat eum in filium, & certo respectu exclamat de eo, uti in Baptismo Christi: Hic est Filius meus dilectus (& filia mea dilecta) qui (quæ) mihi complacuit, uti loquitur celeberrimus Lubecensium Theologus, B. Nic. Hunnius. l. c.*

10. Adest in Baptismo DEus Filius, non tantùm ut Lumen de Lumine, verus DEus de vero DEO, sed ut

gedv-

(50) T. I. Opp. p. 1023. (51) Dispp. privat. Disp. XIII p. 152. (52) Volum. Dispp. Theol. Disp. X. th. 23. seqq. (53) Comp. Relig. Christ. p. 339. (54) Prælect. in F. C. in Opere posthumo p. 468. seq. (55) Mysterior. p. 351. & Hodof. p. 1056. (56) Antiquit. Eccles. Sec. III. Artic. III. Sect. V. §. 13. p. 259. (57) Syst. Theol. p. 364. & Brev. Theol. Hulfemann. p. 590. (58) Defin. 116. & Nott MSS. super illam. (59) Evang. Christen-Schule p. 853. (60) in nott. MSS. ad Comp. Hutt. L. XX. Obs. 8.

Ἰερὺς *θεωρῶ*, qui in plenitudine temporis, humanam ex B. Mariâ Virgine naturam, in suam assumit hypostasin, eamque sibi *ἀρχαίως* & *ἀδιαλύτως*, ut pii Veteres loquuntur, univit, qui suam baptifato donat justiciam, & participem eum omnium suorum beneficiorum facit. Sic nec præsentiam gratiosam sanguinis Christi in Baptifimo inficiamur; quamvis paulò ante disputaverimus, contra præsentiam ejus Sacramentalem. Nempe efficacem se exhibet secundùm illud, quod Veteres cecinerunt:

Ocellus, ut fit, adspicit,

Effusio liquoris;

Sed spiritum vim percipit

Christi Fides cruoris,

Fluenta sanguinis rubra

Videntur hac tuente,

Quæ cuncta sanat vulnera,

Accepta de Parente,

Et quolibet patrante.

Quem hymnum B. Lutherus emphaticè vertit: *Das Aug' allein das Wasser sieht x.*

II. Adest in Baptifimo Spiritus S. non tantùm ratione essentiz, ut reliquæ Trinitatis Personæ, sed singulariter & denominativè, per influxum peculiarem offert ibi salutarem efficaciam beneficiorum Christi, obfignatque fœdus, inter DEum & baptizatum, ut nunquam non, ex parte DEI, ratum ac firmum maneat. Quo de eleganter Paulinus: (61)

Sanctus in hunc Cælo descendit Spiritus amnem,
Cælestiſq; ſacras fonte maritat aquas.

(61) Epist. XII. ad Seren.

F

Conci-

*Concipit unda DEum, sanctamq; liquoribus almis
Edit ab eterno semine progeniem.*

12. Cùm autem baptizandorum alii sint Hypocritæ, actuali impœnitentiâ & incredulitate DEO recalci-
trantes, alii verè credentes, aut ad minimum non reni-
tentes, observandum, quod aliâ ratione Spiritus S. in
Baptismo credentium, & aliâ in Baptismo Hypocrita-
rum se efficacem exhibeat. In Baptismo credentium
concurrit, non modò quâ gratiæ oblationem; sed etiam
quâ salutarem, in actuali regeneratione & renovatione
collationem. In Baptismo hypocritarum, tantùm con-
currit quâ oblationem; non etiam quâ collationem, ut-
pote, quam culpa eorum, quibus conferri deberet, im-
pedit.

13. Nihil verò huic Sententiæ, quando SS. Trini-
tatem pro materiâ cœlesti Baptismi habemus, obstat,
quod eadem causâ efficiens, instituens & ordinans Ba-
ptismi sit: utrumque enim verum est (*καὶ ἄλλον ἔαλλον
καὶ ἄλλον ἔαλλον*) secundùm alium atque alium rece-
ptionis modum, ut loquuntur Theologi Gießensēs. (62)
Sicut & Salvator noster Optimus Maximus, in Sacra-
mento Cœnæ, & hospes est, & ipse cibus ac potus;
itemque in arâ crucis simul altare, sacerdos, victima fa-
ctus est: quo de eleganter Barlæus: (63)

Hoc ligno nos, Christe, beas, altare, sacerdos,

Victima, cuncta unus, jam minor ipse Deo es.

14. Liceat ad thesin nostram magis illustrandam,
adducere verba quædam B. Hulfemanni: (64) *Quamvis*
inquit, *opera Trinitatis ad extra, inter quæ merito numerat*
tur

(62) T. II. Dissp. p. 497. (63) Poëm. P. II. L. I. El. 18. p. 51-

(64) Prælect. in F. C. in Opere posthumo p. 470.

tur modus concurrenti ad institutionem Baptismi, communia sint omnibus tribus Personis, non impedit tamen, quò minus Spiritus S. singulari ratione dicatur materia cœlestis Baptismi: non tantum, per nudam denominationem externam, sed etiam per influxum singularem characteris sui, per quem dicitur Sanctificator. Quemadmodum etiam Creatio communis est omnibus tribus Personis SS. Trinitatis, & singulari tamen ratione tribuitur Patri, non solum ratione ordinis, neque etiam solum ratione originis, quia Filius & Spiritus S. esse suum à Patre habeant, sed etiam ratione evidentioris $\delta\omega\tau\epsilon\lambda\epsilon\gamma\mu\alpha\tau\omicron\varsigma$, quod Pater evidentiore quodam modo cognoscatur ex Creatione, tanquam Origo & fons omnium. Quemadmodum etiam Incarnatio Opus est totius Trinitatis, & nihilominus secunda Persona, vi characteristicæ suæ proprietatis, singulariter influit in Incarnationem. Ita nihil impedit, ne Spiritus S. vi characteristicæ suæ proprietatis singulari ratione, tanquam Sanctificator, insuat in Baptismum, & Baptismus tamen quoad essentiam suam commune opus sit & maneat totius SS. Trinitatis. Haëtenus ille.

κατάθεσις.

1. PRimum Theseos nostræ membrum, in quo Spiritum S. singulariter & denominativè dicimus cœlestem Baptismi materiam esse, probamus primò, ex Joh. III, 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu: Ubi particula $\epsilon\zeta$, juncta aquæ, notat terrenam; juncta autem Spiritui, cœlestem Baptismi materiam.

2. Secundò probamus ex I. Cor. VII, 12. ubi abluì $\epsilon\upsilon\ \tau\omicron\varsigma\ \delta\omicron\upsilon\mu\alpha\tau\iota\ \&\ \kappa\upsilon\epsilon\iota\varsigma\ \iota\eta\sigma\omicron\upsilon\varsigma$, $\kappa\epsilon\iota\ \epsilon\upsilon\ \tau\omicron\varsigma\ \pi\upsilon\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\iota\ \&\ \theta\epsilon\omicron\varsigma$, in nomine Domini JESU, & in Spiritu DEI, non tantum dicit

rationem causæ efficientis, sed etiam materialis, quâ abluimur.

3. Tertio ex I. Joh. V, 8. *Tres sunt, qui testimonium perhibent in terrâ, Spiritus, Aqua & Sanguis.* Sicuti hîc modus testificandi, aquæ & sanguini tribuitur, non tantum efficienter, sed etiam objectivè & materialiter; ita idem dicendum quoque de Spiritu, qui testificatur in Sacramento Baptismi, non solum, ut causa ejus efficiens, sed etiam ut cœlestis ejus materia; de quibus omnibus videatur fufius B. Hulfemannus l. c.

4. Quarto, ex Tit. III, 5, 6. ubi dicimur *Salvari per lavacrum aquæ.* i. e. rem Baptismi terrenam, & renovationem Spiritûs S. i. e. materiam ejus cœlestem.

5. Secundum Theseos membrum, in quo *reliquas Personas SS. Trinitatis, nempe Patrem & Filium, cum de materiâ cœlesti quaeritur, non excludendas esse profiteremur*, probamus, primò, ex ipsâ Sacramenti hujus sede, videlicet verbis institutionis Matth. XXVIII, 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti:* ubi tò in nomine, non solum notat mandatum instituentis, sed collationem quoque realem ejus rei, in cujus nomen quis baptisatur. Id quod declarat Paulus voce *ἐν ὀνόματι* Gal. III, 27. indicans; baptizatum ei, in cujus nomen baptizatus est, incorporari: prouti hæc pluribus egregiè declarat B. Hulfemannus l. c.

6. Secundò, probamus ex stupendâ illâ totius SS. Trinitatis in baptismo Christi factâ manifestatione Matt. III, 16. Luc. III, 22. Joh. I, 32. ubi DEUS Pater cœlesti voce audiebatur, Filius stabat in Jordane & baptizabatur,

tur,

tur, Spiritus S. visibili columbæ specie assumptâ, super Christum descendebat. Sicut ibi in Baptismo Christi, visibiliter SS. Trinitas se manifestavit: ita & hodie adhuc in Baptismo nostro invisibiliter præstod est, seque baptizato communicat, de quo vid. superius in ἐκθεσίῳ hujus Capitis §. 9. seqq. DEus Pater adoptat baptisatum in Filium, Filius sanguine suo mundat & abluit, Spiritus S. regenerans & renovans illum, est sigillum & pignus futuræ hæreditatis.

ἀντίθεσις.

1. **E**St primò Calvinianorum, qui materiam Baptismi coelestem, dicunt esse sanguinem Christi, ut Beza, (65) Whitakerus, (66) Wendelinus, (67) Grynæus, (68) Maresius, (69) Spannhemius, (70) Coccejus, (71) & alii.

2. In hoc tametsi errent, ostendemus tamen, nec ferid eos ita sentire, aut salvis hypothefibus, quas fovent, sentire posse. Nam (α) Electos tantum, cum baptizantur, sanguine Christi efficaciter adsp̄e gi docent; quomodò ergo sanguinem Christi possunt facere materiam Baptismi coelestem; cum Baptismi etiam non electi participes fiant? (β) Ex eorum opinione, eadem est materia interna verbi, quæ Sacramentorum. Jam autem sanguis Christi non est pars verbi, E. nec Sacramentorum, & inspecie Baptismi. (γ) Sanguinem Christi tanto ab

F 3

aquâ

(65) Colloq. Montisbelgard. f. 367. (66) Tr. de Sacram. p. 219. (67) Exercit. Th. n. 86. p. 1379. (68) P. I. Dispp. Theol. p. 283. (69) Colleg. Theol. L. LXVIII. §. 42. p. 349. (70) Synt. Dispp. Theol. P. I. p. 351. (71) T. VI. Opp. Aphor. Disp. XXX. §. 2. & Tom. eod. Explic. Ca. e. ii. p. 51.

aquâ baptismali removent intervallo, quanto coelum supremum distat ab imâ terrâ: Quî ergo poterit esse pars altera Baptismi, cùm is peragitur in terris? (72) Nudam introducunt, nobisque obrudere conantur analogiam, quòd, quemadmodum aqua abluit sordes corporis, ita Sanguis Christi abluat sordes mentis. Sic verò sanguis Christi non erit materia in Baptismo, sed signatum materiæ, videlicet aquæ. Plura de controversiâ hæc qui desiderat, conferat B. Affelmannum, (72) Kromayerum, (73) Theologos Gieffenfes, (74) & Balth. Meisnerum. (75)

3. Secundò est Antithesis illorum, qui negant SS. Trinitatem materiam Baptismi cœlestem statui posse. In quâ sententiâ fuit celeberrimi nominis Theologus, (76) cujus argumenta excusit incomparabilis noster Calovius. (77)

4. Atque hæc sufficiant, de SS. Baptismi materiâ, ubi omninò verum est, quod de universâ Theologiâ, magnum quondam Ecclesiæ Christi lumen, cujus splendor, etiam extincto vitæ lumine, in scriptis, publico Ecclesiæ bono, lucet quàm nitidissimè, B. Gerhardus, (78) pronunciavit: *Omnis noster in Theognosiâ & Theosophiâ profectus, in hac vitâ est imperfectus, & cùm ad summum pervenit gradum, est verbum Defectivum, cujus clausula est,*

CÆTERA DESIDERANTUR.

(72) Synt. P. I. p. 813. (73) Theol. Positivo-Pol. 'P. I. p. 657. (74) Dispp. T. II. Disp. XIV. p. 499. (75) Tract. de Sacram. Disp. X. p. 91. (76) Ausführl. Erklärung der Jentschen Theologen p. 680. (77) Syst. T. IX. p. 182. seqq. (78) LL. CC. T. IX. L. de vitâ æternâ §. 73.

Auriloqui quondam, germana propago Parentis;
MOLLERE, Aonii portio grata chori,
Quod fortes pasim generentur fortibus, atque
Primævum referat, nobile stemma genus,
His monstros thesibus, proprio quas Marte parasti:
Ex tenui totus noscitur ungue Leo.

*Hiscæ præstantissimo Auctori, Auditori suo longè charissimo
præferrima quæque ex animo optat*

SAMUEL SCHELGUIGIUS, D.

Hæc nos fata manent: socio sic vita sepulchro
Jungitur, & primum mors rapit atra diem.
Sed revocare diem, ac amissam reddere vitam;
Hunc pia Baptismi jura dedere modum.
Par via virtuti est, cineres renovare sepultos,
Et necis invisum tollere, docta, jugum.
Hæc Te jura manent, Baptismi jura docentem;
Immortale Tibi dat labor iste decus.

*Ita Eruditissimo Domino Respondenti de egregio
Eruditionis specimine gratularor*

J. SCHULTZ, D. & P. P.

Non sunt Medusæ, non Caballi adspergines,
Non spuma Phæbi, nec Platonis balnea,
Quibus diserta, Theophile, labra prolus.
Fontem salutis, rore plenum Gratia,
DEIq; tinctum insontis Agni vulnere,
Crystallinoq; lene salientem è mari;
Fontem recludis è Sionis fontibus,
E limpidis vitæ perennis fontibus,
E sempiternæ veritatis fontibus,
DEOq; grate sanctitatis fontibus.

Desfr

*Desiderabilis sequere vestigia
Tui PARENTIS macle Avitâ gloriâ,
Et perge scrutari salutis rivulos.
Habitat profundum; quam petis, Sapiencia:
Nec uniones repperire est in vado.
Aversum profundo ditat ex alto DEUS.*

f. Imq;

M. FRIEDER. CHRISTIAN. BÜCHER,
ad D. Cathar. V. D. Minist.

Ingenium Geniumq; refers, MOLLERE, Paternum,
Progenies Charitum, Palladiæque Domus.
Ingenii præfens prodit Meletema vigorem,
Mores, quæ Genii gratia rara Tui.
Proposito optatam si ranges tramite metam,
Virtus, Spero, Tui non moritura Patris.

*Eruditissimo Domino Affini, ad gloriam Paterni
Nominis feliciter cunctem*

^{P.}
JOHANNES Strauß/
V. D. M. ad D. Joh.

Ad Præstantissimum DN. MÖLLERUM,
Paternarum Virtutum strenuè æmulum,
Amicum Colendum.

Prima fores referant quæ nunc, Mystera, Cæli,
Primi Exercitii sunt quoq; Thema Tui.
Nempe lavat sordes Baptismi lympha malignas,
Quæis Homo pollutus nascitur atq; scater.
Humani hæc steriles fecundat Pectoris agros,
Siccag; ceu Nilus restuus arva, rigat.
Non tamen effuse nativa hoc efficit Undæ
Virtus, Vis tantum Cælica præstat opus.

Sint

*Sint Syria licet amnes præ Jordane salubres,
 Qui purget mentes crimine, nullus erit.
 Scilicet æternum junctum est cum flumine Flamen,
 Cælestiq; lavat gurgite corda DEUS.
 Humanum superat Captum Res Mystica: tingit
 Spiritus unâ animas, Corpora quando liquor.
 Tanta igitur Furvenis cum jam scrutaris, Amice,
 Quid non Spes de Te pollicitura Viro?*

L. M. Q. S.
DANIEL Schmidt.

<p>Quondam Romulidos apud Qui- rites Si quis, jussus <i>Aquâ</i> carere & <i>igne</i>, A tergo patriam videret urbem, Infelix animam trahebat exul. Sanctus Spiritus <i>ignis</i> ille coeli est, Qui conjunctus <i>aque</i> fluentis undæ, Sacri <i>materiam</i> facit lavacri. Infaustos ter & amplius vocabis, Cælesti procul exules ab aulâ, Tali quotquot <i>aquâ</i> carent & <i>igne</i>. Atque hæc <i>materies</i> pereruditæ Suggestit <i>Tibi</i> Disputationis Ansam & <i>materiam</i>, <i>Tuo</i> decenter Quadrantè ingenio. Laboriosum est, Hic quod fistis, opus, gerisq; curam Ante annos animumque fat virilem.</p>	<p>Sunt hic egregia Eruditionis Præclaræ monumenta, spemq; de <i>Te</i> (Si vitæ est diuturnioris usus) Haud vanam patriæ relinquis <i>Urbi</i>. Plus ultra modò perge, perge gnavus In cæptis alacri labore penlis Desudare: domesticum <i>Beati</i> Exemplum <i>Patris</i> exciter latentes In mente <i>igniculos</i>, ut æmulari Ejus, vel superare facta possis. Præclaris <i>DEUS</i> instruat supremus <i>Te</i> donis, sapientiæque tingat Cælestis <i>fluvio</i>, integræ benignus Per vitæ stadium sacri secundans Conatus studii, ut queat Godanum De tanto sibi gratulari alumno.</p>
---	---

*Hunc qualemcumq; applausum Præstantissimo Domino Au-
 thori, Familiari meo, Serè amicissimo debebam*

CAROLUS MOERING, Ged.

Cum tumulto veneranda *Tui*, *Möllere*, *Parentis*
 Eusebie lacrymans cerneret ossa dari,
 Obstupuit, subitoque metu riguere capilli,
 Et tantum potuit vix gemebunda loqui:
 Nunc Omuthiades, ait, & Cramerus uterque
 Dilgerusque simul, nomina quanta! jacent,
 Cùmque *Viro* hoc splendor pariter mihi desinat omnis,
 Eheu! sarcini nescia damna queror.

G

At

Ast *Narum* ut pulchris spectat modò surgere campis,
 Pulpitaque increpido scandere docta pede,
 Et jam Soeraticos malè pubem pracipere annos,
 Ingenioque ipsos anticipare senes:
 Quæ nova jam nostrum, quarit, lux pervolat orbem?
 Ille quis est radians Cynthius? Unde venit?
 Et posito fletu, *Mülleri è funere Phœnix*,
 Intonat, ô vivàs, ô amor usque meus!
 Vivas, atque Tuæ feliciter orsa juventæ
 Maturus quondam pensa coronet honos.
 Quin Tu segnitiam fugiens cane pejus & ange,
 Improbus incepram currere perge viam.
 Sic mox dignus eris (insint, precor, omina verbis!)
 Qui gestes sancti munia sancta DEL:
 Talitèr Eusebie. Quid nos? votis quoque vota
 Jungimus: exæquà, vel superato Patrem.

non tam moris, quàm amoris causâ p.

DANIEL KOLB, Gedan.

S O N E T.

In Mühlwerck ruhet still und schläffet gleichsam ein /
 Wenn Amphitrite nicht ihm wil das Wasser reichen;
 Wenn Eol keinen Wind läßt umb die Flügel streichen /
 Wenn es von ihrer Hüßf' entferner steh't allein.
 Wie könnte dann Dein Geist / mein Müller / müßig seyn?
 Dein Geist / den treibe ein Fluß / dem alle Flüsse weichen /
 Der durch des Blutes Krafft kan alle Sünden-Seuchen
 Verilgen und / was uns besteeckt / machen rein.
 Dein Geist / den treibt ein Wind / der solchen Fluß bewegt /
 Und durch geheime Macht zu unserm Heil erreg't:
 Wovon dieß Kluge Blatt uns herrlich weiß zu lehren.
 Nun / nun / mein Wehretter Freund / fahr ferner also fort /
 Man wird / wo irgend nur zu finden ist ein Ort /
 Da Weisheit hat den Preis / Dein Mühlwerck Klappern hören.
 Diese wenige geringschätzige Zeilen wolte und solte dem Zn. Auctori,
 als seinem brüderlich-geliebten Freunde / im Scherzen /
 aber doch von Herzen / glückwünschend befügen

Ernst Gottlieb Lischner / von Danzig.

☞ : (O) : ☞

ULB Halle

3

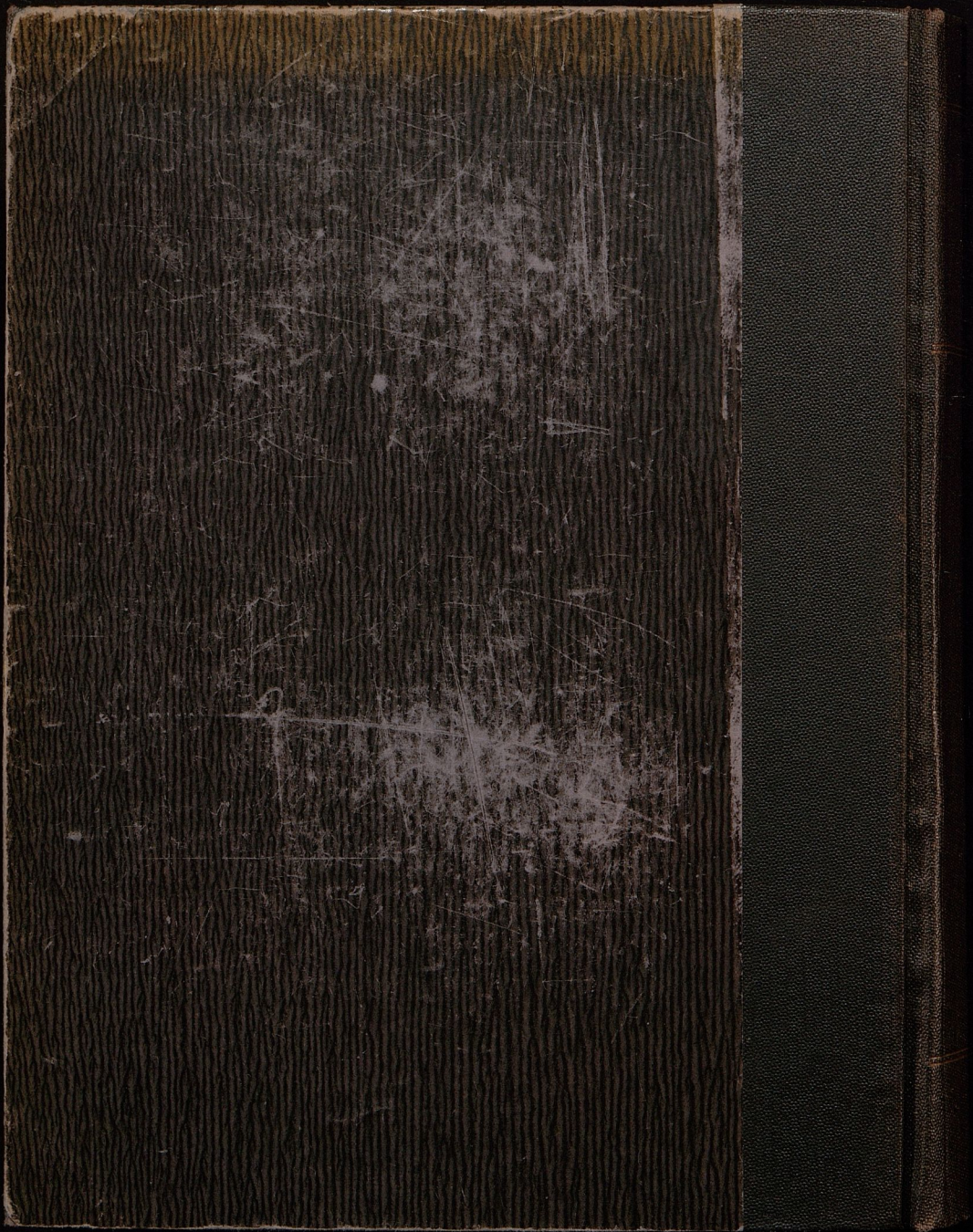
002 373 289

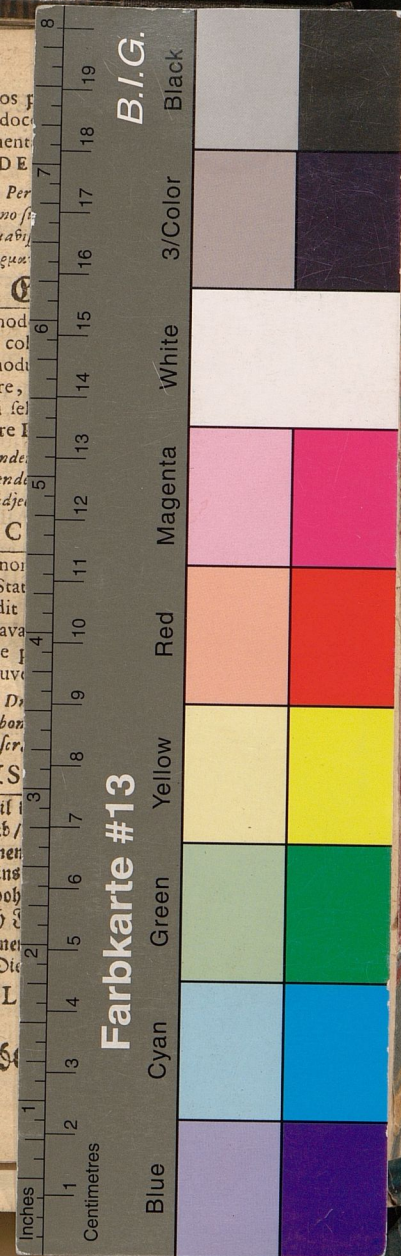


s. 6.

V017







16 Dec. Typ. Theologica. de materia baptismi. J. Schelguigle. Mollerus. cum.
8
13
548
C. 12. num. 15.

IN GLORIAM MEDIATORIS.
EXERCITATIO THEOLOGICA
DE
MATERIA
S. S. BAPTISMI,

Quam,
1688, 2.
DIVINA annuente GRATIA,
Sub PRÆSIDIO
VIRI

P. 371
Summè REVERENDI, AMPLISSIMI, EXCELLENTISSIMI,
DN. SAMUELIS SCHELGUIGII,
SS. Theol. D. PP. & Rectoris itemque ad

Æd. SS. Trinit. Pastoris,
DN. PATRONI, PRÆCEPTORIS, FAUTORIS
ac Studiorum suorum PROMOTORIS aeternum devenerandi,

IN
AUDITORIO ATHENÆI PATRII MAXIMO,
A. C. M. DC. LXXXIIX. die XVI. Decembris,
Solenniori disquisitioni, exponet,

JOANNES Gottlieb MÖLLERUS, Ged.
AUCTOR.

GEDANI,
Imprimebat DAVID-FRIDERICUS RHETIUS,
Gymn. Typogr.

